

HOL VANNAK A TÖMEGSÍROK? (1.)

Meghamisított halotti anyakönyvek

A magyarkanizsai község területén Horgos, Martonos és Magyarkanizsa határában kutattunk az 1944-es megtorlások áldozatai után

Sajnos egyre kevesebb olyan tanúja van már az 1944-es borzalmak időszakának, akik megmutathatnák, hol várnak az árthatlan áldozatok tetemei arra, hogy végre méltó nyughelyükre kerüljenek. Most induló sorozatunk célja felkutatni azokat a helyeket, ahol a szemtanúk a helytörténészek szerint a '44-es áldozatok jeltelen tömegsíroiban nyugszanak. Várjuk olvasóink segítségét. Akik tudnak segíteni, kérjük jelentkezzenek a 024 555 530-as telefonszámon, illetve a hetvege@magyarszo.com e-mail címen.

A szerb szabadsapatok, fegyveres martaolok 1944. október 31-én szállták meg Adorjánt. Össztereltek a faluból a férfiak a templom előtti térre, mindenféle névsor nélküli kivágatok között mintegy ötven szerencsétlen, és esetleg a Tiszába ölték őket. A feltehetően rejtőzködő többi áldozatot november első napjaiban végezték ki. Az adorjáni áldozatok száma egyes források szerint 56 fő. Tömegsírrol ebben a faluban nem tudnak az emberek, hiszen a megtorlások árthatlan áldozatait a folyó nyelte el.

Magyarkanizsán viszont nem csak egy tömegsír rejt a vérengzés áldozatait, hanem egy nagy és több kisebb tömegsír. **Forró Lajos** magyarkanizsai származású, jelenleg Szegeden élő történész a magyarkanizsai és a martonosi 1944-es megtorlásokról **Jelölten** tömegsírok című könyv és film szerzője szerint a kisebb sírok helyét pontosan senki sem tudja.

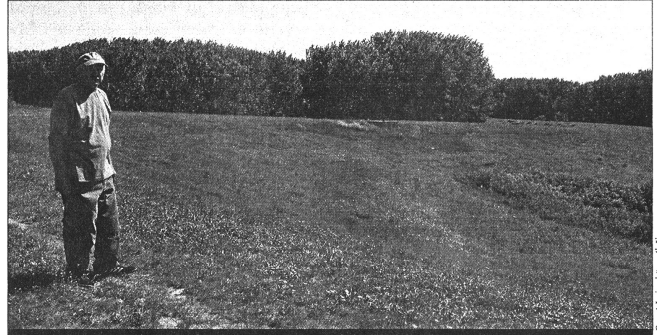
A könyvemben van felvétel a kanizsai (sajnos csak a nagy) tömegsírrol. A kanizsai nagy sír a kemping végében van, a tőléstől a Tisza felé 20-30 méterre – közölte Forró Lajos.

Az a legfontosabb, hogy a hozzátartozók nyilvánítottassák holtját a kivégzettek. Csak akkor lehet őket nyilvánítartani, akkor lehet követelni az államtól az exhumálásukat.

Oromhegyesen sem 1941 áprilisában, sem később nem történt semmilyen bántódása a szerb lakosságnak. Nem került fel egyetlen név sem a háborús bűnösök listájára. Az orromhegyesi áldozatok száma mégis 14. Nyughelyükről nincs adat.

Szabó Dénes tóthfalui plébánosról ellenben tudni lehet, hogy egy tóthfalui szerb család följelentette azzal a hamis váddal, hogy a rövid magyar uralom négy évében a levéteket mischallgatásra kötelezte. Ebből csak annyi volt igaz, hogy a templomba vezényelt levétekre felügyelt azért, hogy beszélgetésükkel ne zavarják az istentiszteletet. Szabó Dénest a szerb partizánok november 5-én vagy 6-án elfogták, Magyarkanizsára vitték, és borzalmasan megkínózták. A válogatott kínzások részletes leírását tekintünk el, mert nem csak a gyengébb idegzetű olvasókat viselné meg. Egy szemtanú (akinek sikerült kiszabadulnia) később azt nyilatkozta, hogy a plébános úr annyit szenvedett, mint Krisztus a keresztfán.

A papok külön céltáblái voltak a kegyetlen mészárosoknak.

A töltés megkerüli az áldozatok rejtő erdőreszt – mutatta Holló Ferenc

(Tegyük azért hozzá, hogy nem csak tömegmészárlás volt Horgoson, hanem a faluban saját otthonukban is gyilkoltak férfiakat, nőket.) Itt, az Ibolás alatt tufa- és kőemlény darabok van a homok alatt, a hóhérok nem tudták mélyen elföldelni az áldozatokat, ezért a kutyák kezdtek kikaparni őket. Akkor hordták el a tetemeket a csárda mögé, ami akkoriban még nem is csárda, hanem birkaistálló volt.

Egyelőre sem a csárdánál, sem a Kútlaposnál nem utal semmi arra, hogy mi történt ott azokban a gyászos időkben,

A tetemeket szekéren hordták éjszakánként a Szigetre, ahol napokig temetetlenül heverték, mészszel leöntve. Később helybéli lakosokat kényszerítették a tömegsírok megásására.

ellenben a horgosi temetőben lévő emlékmű alatt kripta emlelt, hogy befogadja majd a temetetlen holtakat. Az emlékmű 66 nevet őriz, 53 horgosi, 5 királyháalmi, 1 törökkanizsai és 7 környékbeli áldozat nevével. Még mindig nem tudni, mikor lehetnek itt örök nyugalomra.

Az a legfontosabb, hogy a hozzátartozók nyilvánítottassák holtját a kivégzettek. Csak akkor lehet őket nyilvánítartani, akkor lehet követelni az államtól az exhumálásukat. Fel kell szólítani az utódokat, aki csak teheti, intézze el, hogy a bíróság holtját nyilvánítsa a kivégzett hozzátartozót, ehhez elegendő egy helytörténész tanúvallomása is, aki a kutatásával alá tudja támasztani a kérelmet – magyarázta Nagygyörgy Zoltán.

A martonosi Holló család tudta ezt, meg is tették a megfelelő lépéseket. Holló Ferenc elmondta, hogy holtját nyilvánították az édesapját, majd amikor megszületett a rehabilitációról szóló törvény, megindították az eljárást, két éve meg is volt az első tárgyalás, azóta nem történt semmi.

Martonoson **Sárkány Imre** kalauzolt, amikor a tömegsír után kutattam. Egy idős munkásuk mesélt neki sokat az 1944-es brutális kínzásokról, a mészárlásról. Vele és Holló Ferencsel vágtunk neki a töltés Tisza felőli oldalán lévő rengetegnek. Szünyöghőben, embermagasságú csalánerdőben törtünk ki a futóárkok irányába útatlan utakon, vadszederdőben botladozva. Végül – nem sokkal a cél előtt – fel kellett adnunk. Áthatolhatatlanná vált az erdő.

Innen körülbelül harmincméternyire van az a géppuskakállás, ahol lelőtték őket – mutatót a bozót sűrűjébe **Holló Ferenc**, aki négyéves volt akkor, amikor az édesapját kivégezték, de akkoriban tizenéves növéntről később mindenről tudomást szerzett.

Forró Lajos leírása szerint: „Ahogy a kanizsai úton megyünk Martonos felé, a Csurgónál van egy töltés Martonos irányába. Kb. 200 méterre van egy kanyar a töltésben. A legenda szerint az egykori martonosi vezető, Supić Vljako, talán a holtak iránti tisztetelből nem engedte rávezetni a töltést. Ezért van ott a kanyar. Nagypapám és a többi martonosi ott nyug-

szik. Ott egykor lövészárkok húzódtak. A lövészárkok egyik bunkerébe lövöldöztek bele az emberket”.

A már említett tanulmány szerint **Werner Mihály** martonosi plébános és még 23 összefogdosott embert 1944 októberében a községbázisra vitték. A pincében hetekig kínozták őket, majd november 21-én éjjel elvitték a foglyokat, és a Csurgónál kiadott lövészárkoknál lemészárolták őket. Voltak olyanok is, akik nem haltak meg azonnal, őket élve temették el.

– Pedig a magyar időben itt nem verték ugyan

egyetlenegy szerbet sem, nem vették el senki vagyonát. Forró Lajos filme borzasztó, mégsem adja vissza azokat a borzalmakat, amelyeket a szerencsétleneknek el kellett

szervenniük a martonosi községbázis pincéjében. Azután orosz katonai teherautóval kivitték őket a folyópartra a futóárkokhoz, az egyik géppuskakálláshoz, levetkőztették és lelőtték őket – mesélték beszélgetőtársaim.

Az egyik áldozat feleségnek a könyörgésére a határt járó csőszők felkutatják és megmutatták a tömegsír.

A martonosiak mind holtját nyilvánították a kivégzett hozzátartozóikat, pedig nem volt egyszerű, mert meg voltak hamisítva a halotti anyakönyvi kivanatok, mindegyiken más dátum szerepelt. A rehabilitáció mégis elakadt, mert ha elismerik a tényeket, akkor bezonyosodik, hogy itt népi-

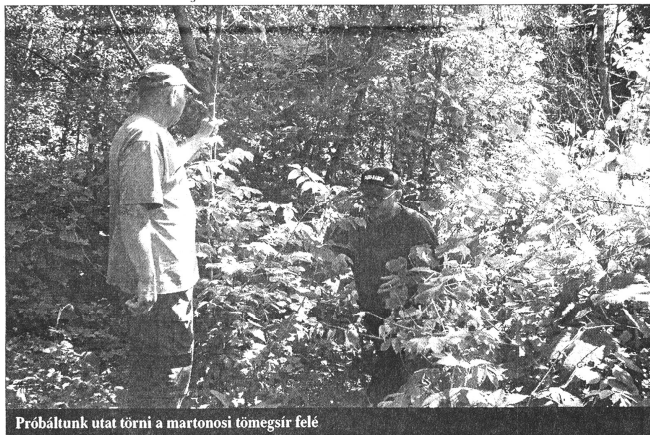

Horgoson kripta várja az áldozatok földi maradványait

tás történt, nemzeti alapon, bírósági ítélet nélkül – mondta Holló Ferenc.

Sajnos egyre kevesebb olyan tanúja van már az 1944-es borzalmak időszakának, akik megmutathatnák, hol várnak az árthatlan áldozatok tetemei arra, hogy végre méltó nyughelyükre kerüljenek. Felkutatni még igen, de ne feledjük, exhumálni és újratemetni csak akkor lehet őket, ha a hozzátartozók holtját nyilvánították elvesztett szeretteiket.

■ MISKOLCI Magdolna

Próbáltunk utat törni a martonosi tömegsír felé

Hivatalos adatok szerint „a háborús bűnök kivizsgáló bizottság 16 helybéli magyar polgár bűnösségét állapította meg az 1941-es magyar csapatok bevonulásával és az akkor történt gyilkosságokkal kapcsolatban. A bűnösök neve rákerült a háborús bűnösök jegyzékére”.

Amikor Kanizsát 1944. október 8-án „felszabadították” a szovjetek, azonnal megalakult a kizárólag szerbekből álló Népfelzabadió Bizottság. Ennek főgáznözt listái alapján kezdtek összegyűjteni az embereket október végén és november elején. A szerencsétleneket nem egyszer végezték ki, hanem állították három hullámban. A „letartóztatottakat” a városbázis pincéjében kínozták és verték, a legtöbbször agyonverték. A tetemeket szekéren hordták éjszakánként a Szigetre, ahol napokig temetetlenül heverték, mészszel leöntve. Később helybéli lakosokat kényszerítették a tömegsírok megásására, akik közül sokat szintén lemészároltak, nehogy kiderüljenek az elhaltalás részletei. Másokat a Tiszához hajtottak, egyik részüket a vízbe lökték, a többieket pedig a folyó és a töltés közötti szakaszon lökték le, földeltek el.

A kanizsai áldozatok száma mintegy 300 főre tehető. Holott – az ímént idéztük – helybéli magyar „bűnösségét” állapították meg.

Miskolci Magdolna